

POLSKI INSTYTUT PRAWA S.C.

Oddział w Katowicach

40-026 Katowice, ul. Wojewódzka 24/4, tel./fax (32) 785-77-99
www.pip.org.pl instytut@pip.org.pl

Katowice, dnia 09.10.2008r.

Polski Instytut Prawa S.C.

Opinia na temat zbiegu podlegania ubezpieczeniom z tytułu umowy o pracę i działalności gospodarczej na terenie dwóch lub więcej państw

Na wstępie należy wskazać tytuły podlegania ubezpieczeniom społecznym. Do tego katalogu zaliczamy przede wszystkim umowę o pracę, umowę zlecenia lub inne umowy cywilnoprawne, co do których stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu, umowę o dzieło, o ile zawarta jest przez osobę, którą łączy z dającym zlecenie, również stosunek pracy, samozatrudnienie, prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek. Na gruncie międzynarodowym kwestię wyboru właściwego ustawodawstwa regulują Rozporządzenie Rady EWG. Natomiast w polskim systemie prawnym musimy brać pod uwagę przede wszystkim dwie ustawy, po pierwsze Ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.) oraz Ustawę z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. Nr 210, poz. 2135).

Dokonując analitycznej interpretacji powyżej wymienionych aktów prawnych znajdujemy ogólną zasadę wyboru właściwego ustawodawstwa w zakresie podlegania ubezpieczeniom. Zgodnie z tą zasadą decydującym elementem jest miejsce wykonywania pracy. Obywatelstwo osoby pozostaje w tym momencie bez znaczenia. Nie ma wpływu w tym przypadku także siedziba pracodawcy.

W przypadku natomiast zbiegu tytułów ubezpieczeniowych, przy jednoczesnym zatrudnieniu u pracodawcy zagranicznego i prowadzeniu działalności gospodarczej na terytorium Polski musimy wziąć pod uwagę następujące kwestie. Zgodnie z przepisem art. 9 ust. 1, art. 47 ust. 2a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2007 r. nr.11, poz. 74 ze zm.) osoba prowadząca działalność, która równocześnie jest zatrudniona na podstawie umowy o pracę i jej wynagrodzenie jest równe co najmniej minimalnemu podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym wyłącznie z umowy o pracę. Z prowadzonej działalności gospodarczej obowiązkowo podlega w takim przypadku wyłącznie ubezpieczeniom zdrowotnym, dobrowolnie natomiast może podlegać ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym.

Wobec powyższego w czasie równoczesnego zatrudnienia i prowadzenia działalności zainteresowany musi przystąpić wyłącznie do ubezpieczenia zdrowotnego. Po rozwiązaniu umowy o pracę sytuacja uległa zmianie i wówczas z działalności gospodarczej osoba ta będzie już podlegała obowiązkowo również ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym i wypadkowym. Ubezpieczenie chorobowe będzie dobrowolne.

Następnie, kierując się ogólną zasadą właściwości ustawodawstwa tj. miejsca wykonywania pracy, określonej na podstawie rozporządzeń EWG należy uznać, iż osoba prowadząca w Polsce działalność i jednocześnie zatrudniona na podstawie umowy o pracę i świadcząca tą pracę na terytorium Polski w przypadku uzyskiwania z tytułu świadczonej pracy wynagrodzenia w wysokości określonej odrębnymi przepisami jest zwolniona z obowiązku opłacania obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne. Powołane powyżej rozporządzenia w swojej generalnej zasadzie zakładają, że osoby wykonujące pracę na obszarze Unii Europejskiej podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego w jednym państwie.

Generalnie uznaną zasadą jest podleganie ubezpieczeniom miejsca wykonywania pracy jest to tzw.

zasada *lex loci laboris*. Zgodnie z rozporządzeniem rady EWG, pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa podlega jego ustawodawstwu, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia, ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego państwa członkowskiego. W tym miejscu wyjaśnienia wymaga zakres stosowania pojęcia "pracownik". Ponieważ zgodnie z prawem wspólnotowym pojęcie to należy interpretować szerzej niż na gruncie prawa polskiego. W odniesieniu do wspólnotowego rozumienia „pracownikiem” jest każdy, kto wykonuje przez pewien czas pracę na rzecz i pod kierownictwem innej osoby w zamian za wynagrodzenie.

Mozemy tu zatem zaliczyć, oprócz osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, również, np. zleceniobiorców. Po wyjaśnieniu zakresu pojęcia „pracownik” należy określić ramy pojęcia osoby prowadzącej działalność także w ujęciu wspólnotowym. Do osób prowadzących działalność na własny rachunek zalicza się w takim rozumieniu: osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, wspólników spółek partnerskich, jawnych i komandytowych, wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, przedstawicieli wolnych zawodów, twórców, artystów oraz rolników. Tak więc w przypadku zbiegu dwóch tytułów osoba jednocześnie będąca pracownikiem w jednym państwie oraz prowadzącą działalność w innym zgodnie z powyższą zasadą podlega ustawodawstwu państwa, w którym wykonuje pracę.

Od tej zasady istnieją jednak wyjątki. Wspomniane wyjątki od rozporządzenia rady EWG mają zastosowanie w odniesieniu do osób wykonujących pracę w kilku państwach jednocześnie. Mogą oni właśnie w drodze wyjątku, w zależności od sytuacji, podlegać albo przepisom państwa, w którym mają miejsce zamieszkania, albo państwa, w którym siedzibę ma przedsiębiorstwo ich zatrudniające albo pracodawca, z którym zawarli umowę. Wyróżniamy tutaj trzy podstawowe przypadki. W pierwszej kolejności wyjątek stanowią pracownicy delegowani, tj. wykonujący jedynie tymczasowo swoją pracę w innym państwie. Następnie zgodnie z rozporządzeniem rady EWG pracownik zatrudniony w kilku państwach członkowskich u różnych pracodawców lub wykonuje pracę u tego samego pracodawcy w kilku jego zakładach położonych w różnych państwach członkowskich a jednym z państw zatrudnienia jest państwo, w którym pracownik ma miejsce zamieszkania - objęty jest przepisami ubezpieczeniowymi państwa, w którym zamieszkuje, jeśli wykonuje tam część swojej pracy. Trzeci wyjątek stanowi pracownik zatrudniony jednocześnie w kilku państwach członkowskich a nie zamieszkały ani w państwie, w którym siedzibę ma pracodawca, ani w państwie lub państwach, w których wykonuje swoją pracę - tu stosuje się przepisy tego państwa, na obszarze którego znajduje się siedziba zatrudniającego pracodawcy.

Osobną kwestię stanowi osoba prowadząca jednocześnie działalność w dwóch lub więcej państwach członkowskich. W takim przypadku zastosowanie ma przepis rozporządzenia rady EWG, zgodnie z którym osoba ta podlega ustawodawstwu tego państwa, na terytorium którego zamieszkuje, jeżeli wykonuje jakąkolwiek część swojej działalności na terytorium tego państwa. W odniesieniu do osób, które nie prowadzą działalności na terytorium państwa członkowskiego, które zamieszkuje, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na którego terytorium prowadzi swoją podstawową działalność, prze którą przepisy rozumieją przede wszystkim miejsce, gdzie znajduje się stała siedziba lub stała działalność zainteresowanego. W przypadku braku takiego miejsca bierze się pod uwagę zwyczajowy charakter lub czas trwania wykonywanej działalności, liczbę wykonywanych zleceń (usług) oraz wielkość dochodów z prowadzonej działalności. Kolejnym możliwym przypadkiem zbiegu tytułów ubezpieczeń jest sytuacja, kiedy osoba prowadzi działalność na własny rachunek oraz wykonuje pracę najemną jednocześnie w kilku państwach członkowskich. Przepisy rozporządzenia rady EWG przewidują dla takiego przypadku specjalne normy kolizyjne. Zostały one zawarte w art. 14c, zgodnie z którym osoba, która wykonuje jednocześnie pracę najemną i pracę na własny rachunek na terytoriach różnych państw członkowskich podlega co do zasady ustawodawstwu tego państwa, na terytorium którego wykonuje pracę najemną. Nie dotyczy to jednak przypadków wymienionych enumeratywnie w załączniku VII do rozporządzenia rady EWG, który przewiduje odstępstwo od tzw. zasady jedności stosowanego prawa. Oznacza to, że w wymienionych w tym załączniku przypadkach wykonywania

pracy najemnej i jednocześnie działalności na własny rachunek na terytoriach dwóch lub więcej państw członkowskich zachodzić będzie sytuacja podwójnego (lub wielokrotnego) ubezpieczenia. W tych przypadkach osoba podlega z tytułu wykonywania pracy najemnej ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego wykonuje pracę najemną oraz z tytułu (jednoczesnego) wykonywania działalności na własny rachunek - ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego wykonuje pracę na własny rachunek.

Oto przypadki wymienione w załączniku VII, w których dana osoba podlega jednocześnie ustawodawstwom dwóch państw członkowskich:

- prowadzenie działalności na własny rachunek w Belgii, Bułgarii, Czechach, Grecji, we Włoszech, na Malcie, w Portugalii, Rumunii, Słowacji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim
- prowadzenie działalności na własny rachunek i zamieszkiwanie na Cyprze, w Danii, Estonii, Hiszpanii, Finlandii i Szwecji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim
- prowadzenie działalności na własny rachunek we Francji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim, z wyjątkiem Luksemburga
- prowadzenie działalności rolniczej, jako rolnicy indywidualni, w Niemczech oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim.

Powyższe regulacje mają pozwolić na unikanie niepożądanych sytuacji, w których dana osoba nie podlega żadnemu systemowi ubezpieczeniowemu lub też ubezpieczona jest wielokrotnie, w różnych państwach członkowskich.